

תחב

פסקי

סימן רצ – ברכת הפירות

תשובות

לו סיבה נחוצה ומרצוקת, דבלא"ה גורם לעצמו ברכה שא"צ) שאינו רוצה לאכול המאכל או לקיים המצוה (ואין בזה משום ברכה לבטלה כיון⁴ שתבירו המברך מקיים המצוה), ויוכל להסית דעת או יעשה הפסקה גמורה, ואח"כ יוכל לברך לעצמו הברכה.

אמנם אם⁵ תבירו המוציא ידי חובת הברכה לא בדרך כהוגן, אע"פ שמדינא יצא ידי חובתו מדין ספק⁶ ברכות להקל, רשאי השומע לברך לעצמו כהוגן, משום שדעת אדם לצאת ידי חובתו מאחר רק באופן הראוי ובשלימות עפ"י תקנת חז"ל לכתחילה. וע"ע לעיל סי' קס"ז אות ב'.

שם: ולדין הוי ישיבה כמו הסיבה לדירדור וכו'. עיין בזה לעיל סי' קס"ז אות כ"ב.

לברך כל אחד לעצמו כשיכולים לצאת כולם מאחד

ב. מ"ב סק"ג: ואפילו ירדע כל אחד בעצמו לברך אפ"ה אחד מברך ומוציא תבירו לכתחילה וכו' והכי עדיף לפי דבריו עם הדת מלך. וכפל שוב דברים אלו להלן בסק"ז. ומקור דבריו הוא מהמרדכי יד"ט והרמ"ך (כמובא בשע"צ סק"א). ודברי הרמ"ך מובאים בבס"פ משנה (הל' ברכות פ"א ה"ב) ושם מובא כשמו שדין זה לא אמור בשניים (אחר מברך ואחד שומע) כי בשניים אין משום ברוב עם, וכל אחד יברך לעצמו.

ומצינו לדון בפוסקים⁷ כמה הוא גדר של 'רוב עם' האם דווקא מעשרה ואילך או גם בשלושה.

ושומע ומקשיב ומכוין למה שאומר השייץ, חזיון ושומע כעונה אינו בריכור ממש, ועפ"י נמי מסביר הצליח (ברכות שם) דמשיה כתבו הפוסקים רמי שהוא מסופק בברכה, ויכול לשמוע הברכה מאחר ולכוין לצאת בה י"ח ולא חישינן לברכה לבטלה אצל השומע (ועיין בשו"ת יביא שם שדין לחלק בזה בין אם ענה 'אמן' לאחר הברכה דאו הוי במברך בעצמו ואין באפשרותו לחזור בו לבין אם שמע הברכה ללא עניית אמן, ושכן מוכח בהדיא בלשון הרמב"ם פ"א מהל' ברכות ה"א, ובט"ז סי' קס"ז סק"ח סייעתא כדורה לדבריו).⁴ משא"כ אם תבירו מברך רק כדי להתצאו (בברכת המצות, ועיין לעיל סי' קס"ז אות ב"ח), אסור לו להחליט שאינו רוצה לקיים המצוה, שגורם ברכה לבטלה.⁵ פמ"ג סי' ריד' מ"ז סק"א, ובמנחת שלמה ח"א סוסי' י"ח דרשאו ריוקא איך אינו חייב, ולכן בשמחנך בברכת המצות ובאופן שהלה אינו מברך רק כדי להתצאו וכדון בקדושת שדמקדש טעה וזיכר שהכל על היין, ומקדש רק כדי להתצא אחרים ידי חובתן) אסור לשומע להחמיר ולברך לעצמו שגורם שברכת תבירו לבטלה.⁶ וכשו"ת הר צבי חאוו"ה סי' ק"ב מביא בשם פתח הדביר סי' ר"ז בשם שו"ת הדריב"ז דחרשות (ח"ב, בלשונות הדמב"ם סי' קכ"ג) דפשיטא ליה שכשם שהמברך יוצא בברכה שהכל על כל מדי דאכילה או בברכת כורא פרי האדמה על פרי האילן, כמובא השומע יצא ואין רשאי לברך שוב. ילבן יצא לחלק בין נידון והרדב"ז דמיידי באופן שברדעבד יצא ידי חובתו לדבריו הכל לנידון הפמ"ג דמיידי בבגון שבירך על אורו שלא נתמקד או דיוק פירות שיש בהם ספק ברכה, וזיכר שלא כפי המנהג, דדווקא ביה אמר הפמ"ג דיכול השומע לברך שוב כהוגן.⁷ עיין שו"ת הר צבי ח"א סי' ר"ט מביא מלשון התוספתא (ברכות פ"ו) 'עשרה שהיו עושין מצוה אחד מברך לכולם', ובבב"ב סי' תכ"ז סע" ב' (ו"ה אלא) בשם ח"י"א (כלל סי' סע"י י"א) 'שלושה מיקרי רבים לענין רוב עם, וע"ע בארובה ובבב"ב נפלאה מהרבה מקומות בטי"ס ומדרש חז"ל בס' גפ"ש ח"ה (להגיד מרגליות וצ"ל) סי' קס"י סע"י י"א, וע"ע לעיל סי' קצ"ג הערה ד'.

תשובות

פסקי דיין – ביטח הפירות תשובות תתא

צבו בשיבולים לצאת
: מאחר

ל ידוע כל אחד בעצמו
י ומציא חבירו לכתחילה
דיב עם הדות מלך. וכפל
י בסקיו. ומקור דברי
הרב (כמחבר בשעה"צ
הבאים בכסף משנה (הל'
ז מובא בשמו שדין זה
ר בדין נאחו שומע) כי
י"ט, וכל אחד יכרך

ק"ל כהר הוא נדר של
ו בעשה ואילך או גם

מ"ב סק"ה: דאין אחד יכול להוציא חבירו
(בברכות הנהגין) א"כ ישבו וכו' ולא במעמד
וכו' וכל זה לענין לכתחילה וכו'. עיין בזה
לעיל סי' קס"ז אות כ"ד.

להקפיד בסיכית ימים שאחר יבדק
ברכה אחרונה בקול ים למען לא
ישכחו הצבור מלברך

ג. מ"ב סק"ט: וכתבו הש"י ושי"א והאידנא
שמואלים התמון מאד מאד בברכה אחרונה יש
לסמוך לעשות כן לכתחילה שמברך אחד (שאכל,
וחייב בברכה אחרונה, עיין להלן אות ה') כהל
רם הברכה אחרונה ויהיו אחרים יוצאים על ידו
וכו'. ובפרט ברכה האחרונה מעין שלש שאין
הכל בקיאים בה וכו', ומ"מ טוב יותר שיאמרו
עם המברך מלה כמלה. וכבר התירע חז מקמא"ל
בספרו שאילת שלום על השאילחות ופי' יחורו
אות כ"ו) "ואנן בעיונותינו ראינו כי גם מקצת
בעלי תורה ויראי ה' נכשלים כשישבים בסעודה
שהכלה יוצאת בהינמא (שבע ברכות) וכן
בסעודת ליל שבת כענולד זכר יכוצא באלו
ואוכלים מיני תרגימא ולביכות ופה כסנין וכהאי
גינא והילכית לכיתם בלי לכרך במקומם ברכה

ומכל מקום יש לציין כי דברים אלו היום
להלכה ולא למעשה, כי כבר כתב המשנ"ב"
(להלן סק"ב) לענין ברכות הנהגין, ולעיל (סי'
ח' סק"ג) לענין ברכת המצות, שהמנהג עכשיו
שכל אחד מברך לעצמו⁹ משום שאין הכל
בקיאים להתכוין לצאת ולהוציא, ואין¹⁰ בזה
משום חשש ברנה שאינה צריכה, שכן שנוהגים
כן, ונקבעו על דעת שלא לצאת אחד מהשני
וילענין ברכה אחרונה עיין להלן אות ג').

אמנם אם כי במשנ"ב סתם ולא חילק,
מצינו בשו"ע הרב (פעי' ז') שכתב "ובל זה
כשכל אחד מקיים מצוה שלימה, אבל אם כן
כולם נעשית מצוה אחת שלימה, אחד מברך
לכולם ככל ענין, ואינם רשאים לברך¹¹ כל אחד
לעצמו. כגון בני ביתו של בעה"ב שבדקין את
הזמן כחדרי הבית, שלא נשלמה המצוה ולא
יצא ידי חובתו ביעור חמץ עד שיבערנו מכל
חדרי, ואפילו רבים שעושים מצוה אחת שלימה
לאדם אחד שכולן מוטלות עליו חובה, כגון
שטפרישין חלה מעיסותיו או קובעים¹² מזוזה
בפתחו וכו' בשעה אחת, אין רשאים לחלק,
אלא צריכים לעשות ביחד כדי שיכרך אחד
לכולם וכו' ואסור לגרום ברכה שאינה צריכה".

8. בשם החזו"א כלל ה' סעי' י"ז. יבד גם בשו"ע הרב סי' קס"ז סעי' י"ח וע"ה, ובדברבנין שם אות ב"ג.
יעיי' עוד נעמים מודע נהגין שביא מברך לעצמו. וע"ה לקמן אות י' שהשומע צריך להקשיב לחיבת
דברכה, לכן חיושין שמא מחשבתו טרודה, משא"כ בשמברך לעצמו אפילו טרוד במחשבתו ימחשך הוא.
9. וזוהי תקיעת שופר וקריאת המגילה וכו' כאלו שנתקבל לעשותם בריב עם ילצאח
הברכה ממקום המצוה אין גם כמצות אלו אפי' שטוב לקיים בריב עם, מי' אם רוצה וכול לקיים
המצוה בפני עצמו (ובקריאת המגילה דוקא טאין שם עשרה) ולברך הרגיש ביה, שאין לחייב ארב
שיקיים מצוה המוטלת עליו ע"י שליח בשיכול לקיימה בעצמו, וכן בקידוש והבדלה וכל כיוצא בהן.
תורף דברי שו"ע הרב סעי' ה' (ומי' יש להרגיש) שלעשות מצות אלו ודומיהן באופן שאחר מברך
והשני מקיים המצוה ומוציא ידו אינו לכתחילה אלא במקרים מסוימים ובדברבנין בס"י הקפ"ה אות ט'
והר"ב אות א' עיי' שם. 10. בדברבנין בס"י קס"ז סעי' ב"ג. ועיין משיב שם בהערה 149 בשם ברכת
הבית. 11. ובכתב בסוף דבריו ראינו לכתחילה בשכל שלוחי המצוה נמצאים שם יחד, אבל אם בשער
שבירך אחר מהם עדיין לא היו שם השלוחים האחרים יברכי אח"כ ואין בזה משום ברכה שאינה צריכה
12. ויש שרצו לכתב מספר אנשים לקבוע מזוזה בביתם, וכל אחד מברך לעצמו. או לכתב כמה אנשים
להפריש חלה מעיסתם, ומחלקים העיסה ומכבדים כל חלק לאדם אחד להפריש ולברך. ולהאמור יש בזה
משום איסור ברכה שאינה צריכה בשכולם נמצאים שם ויבולין לשמוע הברכה מאחד 13. היה רג"ד
ישיבה ברלין וז"ע שההירא וז"ע בשם הגדולים מערכת רב אהאין משבח את המחבר, וכן ידוע מהרב